

HASTANE KAYITLARINA GÖRE BÖLGEMİZDE İNFEKSİYON HASTALIKLAR ÜZERİNE EPİDEMİYOLOJİK BİR ARAŞTIRMA B- İNFEKSİYON HEPATİT (V., Hepatit A)

Dr. Mete BABACAN (x)

Dr. Hamdi AYTEKİN (xx)

Ö Z E T :

Atatürk Üniversitesi Tıp Fakültesi Numune Hastanesine 4 yılda yatarak tedavi edilen veya ölen 692 İnfeksiyon Hepatit (HA) vak'ası çeşitli özellikleri ile incelenmiş vak'alar üzerinde epidemiyolojik bir çalışma yapılarak bulgular tartışılmıştır.

GİRİŞ ve AMAÇ :

Toplunun değerli sağlık göstergelerinden biri olan İnfeksiyon hastalıkları içinde hepatitlerin yeri ihmal edilemez. Özellikle bulaşma şekli nedeniyle bu hastalığın sık görüldüğü toplumlar çevre sağlığı şartlarının kişisel hijyen bilgisinin çok yetersiz olduğu toplumlar olarak tanımlanabilir.

Bu çalışmanın verileri sadece hastane kayıtlarına dayanmaktadır. Bölgesel de olsa tüm vak'alar hakkında kesin bilgi vermekten çok uzaktır.

Bu hastalığın bildiriminin zorunlu olmasına rağmen kanımızca gerçek vak'a sayısı bizim tesbit ettiklerimizden

pek çok fazladır. Hastalığın büyük bir kısmının çocuklukta geçirilmesi, anikterik vak'aların dikkate alınmaması, hafif seyreden vak'aların hastaneye başvurmamaları, verilecek olan sayıların temkinle karşılanmasını gerektirmektedir. Bazı çalışmacıların virus hepatitlerini aysberg'e benzettikleri hatırlanacak olursa, bizim tesbit ettiklerimiz de bu aysberg'in en tepesindeki küçücük bir parça olduğu kabul edilebilir. Eğer bu gerçekten böyle ise hastalık ve tehlikeleri sandığımızdan da büyük olacaktır.

Bu çalışma Atatürk Üniversitesi Tıp Fakültesi Numune Hastanesinde

(x) Atatürk Üniv. Tıp Fakültesi Mikrobiyoloji ve İnfeksiyon Hastalıkları Kürsüsü Doçenti.

(xx) Aynı Kürsü Uzman Asistanı.

İnfeksiyon Hastalıkları Kliniğinde yatarak tedavi gören ve elde bulunan olanaklarla kesin olarak infeksiyöz hepatit (Viral Hapatit A) (HA) tanısı konan vak'aları kapsamaktadır. Bu tarifi ve tanımın dışında kalan

diğer ikter ve hepatit vak'aları çalışmaya alınmamıştır.

Bu rapor hastane kayıtlarına dayanılarak hazırlanan 5 yazılı dizinin 2 cisidir.

MATERYEL ve METOD :

Bu çalışmada 1971 Kasım ayı başından 1975 Ekim ayı sonuna kadar adı geçen Fakültenin hastanesinde, İnfeksiyon hastalıkları kliniğinde yatarak tedavi gören veya tedavi sırasında ölen, kesin tanısı konmuş tüm vak'alar incelenmiştir.

Çalışma, hastane kayıtlarına dayanılarak retrospektif bir yöntemle yürütülmüştür.

Kayıtlara esas olarak resmi, hastanede yatan hastalar protokol defteri alınmıştır. Hasta serviste yatırılınca hemen bu deftere kaydedilmektedir. Kayıtda sırasıyla yattığı tarih, hastane protokol numarası, servis protokol numarası, adı soyadı, baba adı, adresi, işi, cinsiyeti, yaşı özellikle ve açık olarak belirtilmektedir. Hasta hastaneden çıkarırken veya tedavi sırasında ölürse ilk kaydedildiği sütun bulunmakta ve karşısına kesin teşhis, yattığı gün sayısı, hastalığın sonucu, aldığı ilaçlar kaydedilmektedir. Bu defter her yıl

bir veya iki defa Sağlık Bakanlığı müfettişlerince denetlenmekte ve bu denetim sonunda resmi mühür ve imza ile onaylanmaktadır. Ayrıca servis sorumluluğu uzmanı tarafından da sık sık kontrol edilmekte eksik bilgiler varsa dosyalar tekrar arşivden çıkartılarak tamamlanmaktadır. Aynı zamanda, kesin tanısı konan hastalar derhal özel bildirim fişleri doldurularak hastane idaresine gönderilmekte, böylece bildirim zorunlu hastalıklarla ilgili kanunî zorunluluk yerine getirilmektedir.

Bunlara ek olarak, her hafta barsak enfeksiyonları ayrı bir formda, her ay tüm yatan hastalar topluca ve özel bir formda toplanıp Sağlık Müdürlüğüne bildirilmektedir.

Bu çalışmada, dört yıllık süre içinde yukarıda anlatıldığı biçimde kaydedilen veriler tekrar klinik protokol defterleri incelenerek toplanmış ve gruplara ayrılarak sunulmuştur.

BULGULAR :

Klinik kayıtlara dayanılarak yapılan bu epidemiyolojik çalışmada ikinci grup veriler (HA) hakkında hazırlanarak sunulmuştur.

Bu çalışmanın kapsamına alınan Kasım 1971 Ekim 1975 tarihleri arasında

Atatürk Üniversitesi Tıp Fakültesi Numune Hastanesi İnfeksiyon Hastalıkları kliniğine yatırılan ve kesin tanısı konan (HA) vak'ası 692 dir. Bu, aynı süre içinde adı geçen kliniğe tüm yatanların (2106) yüzde 32.8 dir.

Bu hastaların yıllara göre dağılımını yaptığımızda 1972 de 112 (% 16,2), 1973 de 181 (% 26,1), 1974 de 224 (% 32,4) ve 1975 de 175 (% 25,3) hastanın yattığı görülmektedir. Bu dağılıma göre 1972 de yatan hastalar diğer

yıllarda yatanlarda önemli derecede az 1974 de yatan hastalar diğer yıllarda yatanlarda önemli derecede fazla bulunmuştur.

Hastaların yıllara ve cinsiyete göre dağılımı tablo: 1 de verilmiştir.

TABLO: 1- Hastanede Yatan (HA) Vak'alarının Yıllara ve Cinsiyete Göre Dağılımı

Yıllar	E	Cins	K	T O P L A M
1972	70		42	112
1973	121		60	181
1974	153		71	224
1975	111		64	175
T O P L A M	455		237	692
df.: 3	$X^2 = 1,44$		$P > 0.5$	

Hastalarımızın yaşları da saptanmıştır Genel olarak kadınların ortalama yaşı 25,2 erkeklerinki 24,2 olarak bulunmuştur. Tüm vak'alarımızın ortalama yaşıysa 24,7 olarak bulunmuştur.

(HA) tanısı ile yatırılıp tedavi edilirken ölen 29 hasta vardır.

Bu hastalarımızdan 6 sı erkek, 23 ü kadındır. Erkeklerdeki hastalıktan ölüm hızı (Fatalite) binde 13,2, kadınlarda ki ise binde 97,0 olarak hesaplanmıştır. (HA) da genel olarak saptadığımız fatalite binde 42 dir.

Toplam 4 epidemiyolojik yıl içinde, vak'aların aylara göre dağılımı yapıldığında aşağıdaki sonuçlar alınmıştır.

Tablo: 2 nin tetkikinden de anlaşılabileceği gibi vak'alar en çok Sonbahar ve Kış aylarında toplanmaktadır. İlkbaharda azalmaya başlamakta yazın en düşük seviyesine inmektedir.

Hastalığın meslek gruplarına dağılımı da incelenmiştir.

Meslek gruplarının içinde en yüksek pay ev kadınlarına aittir (%29,2). Ancak bu yükseklik meslek gurubu ayırımından çok cinsiyet ayırımına dayanmaktadır. İkinci sırayı öğrenciler almaktadır (% 22,7). Sonra sırasıyla çiftçiler, memurlar, esnaf ve sanatkârlar gelmektedir.

Hastalarımızın klinikte yatış süreleri ortalama 16,0 gün olarak bulunmuştur. (HA) dan yatan hastaların yatış günlerinin toplamı 11099 gündür. Her yıl için (HA) dan yatırılan gün sayısı 2774,7 gün olarak bulunmuştur.

Hastalarımızın geldikleri yerlere göre dağılımı yapıldığında aşağıdaki veriler elde edilmektedir.

Ençok vak'a Erzurum il merkezinden gelmekte bunu Erzurum merkez köyleri izlemektedir, Erzurum ili için-

TABLO: 2- Hastanede Yatan (HA) Vak'alarının Yıllara ve Aylara Göre Dağılımı

AYLAR	YILLAR				Aya Düşen Ortalama Vak'a	Tüm Vak'alara Göre %
	1971/1972	1972/1973	1973/1974	1974/1975		
Kasım	10	11	25	20	16.5	9.5
Aralık	9	9	20	21	14.7	8.6
Ocak	11	7	23	23	16.0	9.3
Şubat	11	11	20	15	14.2	8.2
Mart	15	26	17	14	18.0	10.4
Nisan	10	14	17	12	13.2	7.7
Mayıs	13	12	11	13	12.2	7.0
Haziran	10	22	10	7	12.2	7.0
Temmuz	8	10	12	9	9.7	5.7
Ağustos	5	14	16	9	11.0	6.4
Eylül	4	25	27	15	17.7	10.3
Ekim	6	20	26	17	17.2	9.9
Toplam Vak'a	112	181	224	175	692	100.0
Yıllara Göre Aylık Ortalama	9.3	15.0	18.6	14.5	14.4	

TABLO: 3- Hastanede Yatan (HA) Vak'alarının Yıllara ve Mesleklere Göre Dağılımı

MESLEK GURUPLARI	Y I L L A R				TOPLAM
	1971/1972	1972/1973	1973/1974	1974/1975	
Esnaf-Sanatkâr	6	19	22	14	61
Memur	15	35	47	22	119
Çiftçi	25	45	41	42	153
Öğrenci	31	30	57	39	157
Ev Kadını	35	52	57	58	202
T O P L A M	112	181	224	175	692

deki ilçelerdense en çok vak'a gelenler Pasinler, Hınıs, Tortum, Tekman ve

Horasan'dır. İl dışından gelenlerde tüm vak'aların yüzde 20,4 ünü kapsamaktadır.

TABLO: 4- Hastanede Yatan (HA) Vak'alarının Yıllara ve Geldikleri Yerlere Göre Dağılımı

Geldiği Yer	YIL				Toplam	%
	1971/1972	1972/1973	1973/1974	1974/1975		
ERZURUM	39	84	112	60	295	42.6
Erzurum(Köysel)	18	12	17	14	61	8.8
Narman	3	—	—	1	4	0.5
Hınıs	4	14	1	8	27	3.9
Horasan	4	2	10	5	21	3.2
Aşkale	1	4	1	6	12	1.88
Pasinler	2	12	13	5	32	4.6
Oltu	1	1	3	4	9	1.3
Tortum	2	5	12	6	25	3.6
Olur	—	3	—	1	4	0.5
Şenkaya	3	1	2	3	9	1.3
Tekman	3	11	5	6	25	3.6
Karayazı	2	3	7	—	12	1.8
İspir	2	1	1	2	6	0.8
Çat	—	3	3	3	9	1.3
Diğer	28	25	37	51	141	20.4
T o p l a m	112	181	224	175	692	100.0

TARTIŞMA ve SONUÇ :

(HA) hakkında bizim hastanemiz kayıtlarına dayalı epidemiyolojik bir çalışma daha önce yapılmamıştır. Bu hastalığa ait aynı yerde bazı klinik bilgiler toplanarak yayınlanmışsa da bu verilerin kıyaslanabileceği türde ve genişlikte bir taramaya rastlanılmamıştır.

(HA), ensidansı muhakkakki bizim verdiğimiz sayıların çok üstündedir. Zira gerek hastalığın tabiatı gerekse halkın tutumu gerçek hastalık sayısını tespit etmek olanaklarını ortadan kaldırmaktadır. Pek çok vak'a çocuklukta, anikterik seyretmekte veya sarılık semptomu belli belirsiz oluşmakta, hastayı hekime hemen göndermemektedir. Semp-

tomların önemsenmesi, halk arasında gastro intestinal şikâyetlerin, sarılığın artması ile olmaktadır.

Gerek yukarıda sayılan sebepler ve gerekse 14 yaşın altındaki vak'alarla kliniğimizin ilgilenmeyişi (zira bu yaşın altındaki vak'alar çocuk hastalıkları ve sağlığı kliniğine yatmaktadır) tespit edilen bu 692 vak'anın gerçek vak'aların çok altında olduğuna en güzel delil olsa gerektir.

HA vak'alarından her yıla düşen ortalama vak'a sayısı 173 dür. Ancak 1973/1974 epidemiyolojik yılında bu ortalama değerde yüzde 13,0 lük bir artış tespit edilmiştir.

Her yıl gözlenen vak'a sayısı bu hastalığın bölgemizde epidemik bir şekilde seyrettiğini göstermektedir. Halen bağışıklamanın mümkün olmadığı bu hastalıkta önleme ancak çevre sağlığı şartlarının düzeltilmesi ile mümkün olacaktır. Bu ise bu gibi diğer enfeksiyonlarla birlikte (HA) nın da ortadan kalkması demektir.

Hastane kayıtlarından elde ettiğimiz bulgularımızı kıyaslamak için resmi istatistiklerden ve Dünya Sağlık Örgütü (DSÖ) nün kayıtlarından yararlanmak uygun görülmüştür. Ancak bu kaynaklardan elde edilen veriler genellikle tüm ülkeyi kapsar nitelikte ve dolayısıyla tüm vak'aların dökümü şeklindedir. Oysa bizim bulgularımız sadece bir bölgeyi ve özellikle bir hastaneyi temsil etmektedir.

Hastalarımızın dağılımında erkeklerin kadınlardan daha çok olduğu görülmüştür. E/K = 1,9/1 olarak bulunmuştur. Bu dağılım özelliği hemen her yılda aynı görünümü vermektedir. (HA) nın cinse göre dağılımında buna benzer bir durumun diğer epidemiyolojik çalışmalarda tesbit edildiğine rastlanmamıştır.

Sebebi bilimsel olarak açıklayabilmek bulgulardan yoksun bulunmaktayız.

Yaş faktörü özellikle bu hastalık için çok önemlidir, çocukluktaki enfeksiyon hızı nedeniyle ileri yaşlara pek hasta kalmamaktadır. Aslında (HA) için fazla yaş adeta bir teşhis kriteri olarak kabul edilmekte, ileri yaşlardaki iktar vak'alarında (HA) en son düşünülen hastalık olmaktadır. Hele ülkemiz gibi çevre İnsan ilişkilerinin sağlığı ileri derecede tehdit ettiği toplumlarda (HA) vak'alırının ileri yaşlarda görülmesi pek beklenemez. Ancak biz ortalama

yaşı 24,7 olarak tesbit etmemize rağmen ileri yaşlar da da hastalarımız görülmekteydi. Bunu açıklamak kolay olmamakla birlikte, ilk enfeksiyondaki bağışıklığın yeterli oluşmaması veya belkide virusun ayrı bir antijenik tipinin ikinci bir enfeksiyonu söz konusudur. Ancak bu günkü olanaklarla bunları iddia etmek yersiz olmaktadır.

(HA) vak'alarının dünyadaki dağılımı hakkında DSÖ (1) bulgularına baktığımızda,

1974 yılında, Irak'tan 1650, İsrail'den 2489, Lübnan'dan 123, İtalya'dan 26551, Fransa'dan 4948, Federal Almanya'dan 22404, Yugoslavya'dan 27243 vak'a bildirildiğini görmektediriz.

Amerika Birleşik Devletlerinde 1970 epidemiyolojik yılında 59431 vak'a rapor edilmiş ve morbidite hızı 100.000 de 29,3 olarak bulunmuştur. Aynı ülkede 1971 de 67810 vak'a bildirilmiştir morbidite 100.000 de 33,4 olarak belirtilmiştir, 1972 de bu hız 25,97, 1973 de 24,18 olarak tespit edilmiştir (2,3,4,5)

(HA) ya bağlı ölümler Filipinler'de yüzbin kişide 1,0 (398 vak'a), Kanada'da yüzbin kişide 0,3 (68 vak'a), Meksika'da yüzbinde 1,1 (571 vak'a) olarak verilmektedir (6).

İsrail'de 1972 de (HA) dan ölen vak'a 13 dür (yüzbinde 0,5). Aynı yıl Japonya'da 890 (yüzbinde 0,8), Belçika'da 64 (yüzbinde 0,7), Bulgaristan'da 77 (yüzbinde 0,9), Fransa'da 529 (yüzbinde 1,0) kişi ölmüştür.

Aynı yıl yakın komşumuz Yunanistan 'da (HA) dan 16 kişi ölmüştür.

(yüzbinde 0,2), İtalya'da 270 (yüzbinde 0,5), Yugoslavya'da 104 (yüzbinde 0,5) ölüm bildirilmiştir.

Ülkemiz sayılarına gelince , bu konuda tek resmi kayıt SSYB tarafından tutulmakta ve neşredilmektedir.

Bu kaynaktan aldığımız sayılara göre 1972 de tüm Türkiye'den 7711 vak'a bildirilmektedir. Aynı yıl içinde Erzuruma ait (HA) vak'ası 69 olarak bildirilmiştir. Oysaki aynı yıl bizim kiliniğimizde tesbit edilen Erzurum ilinde oturanlara ait (HA) vak'ası sayısı 84 dür. Aynı yıl tüm ülkeden 38, Erzurum'dan 2 ölüm bildirilmiştir (7).

SSYB, 1973 de Türkiye'den 11925 vak'a 48 ölüm bildirilmektedir. Bu yıl Erzurum'dan 205 vak'a bildirilmiştir ki aynı süre içinde bizim kiliniğimizde yatarak tedavi gören Erzurumlu hasta sayısı 156 dır. Erzuruma ait ölüm bildirilmemekle birlikte o yıl kiliniğimizden 4 ölüm bildirilmiştir (8).

Aynı durum 1974 ve 1975 de de görülmektedir, 1974 de 10.000 vak'a Türkiyeden, 168 vak'a Erzurum'dan, 1975 de 10.525 vak'a Türkiye'den, 127 vak'a Erzurumdan bildirilmiştir (9-10)

Bütün bu sonuçlar (HA) nın bölge miz için ciddi bir sorun olduğunu ve elde mevcut bulguların gerçek durumunu yansıtmaktan uzak olduğunu göstermektedir.

Ölüm hızlarında dikkati çeken kadınlar arasında (HA) dan ölüm hızının erkeklere göre çok yüksek olduğudur. DSÖ (6) bulgularına göre her iki cins arasında böyle önemli bir fark gözlenememektedir.

Bölgesel dağılımda, genellikle güney ve güney doğuda yerleşen halkta HA vak'aları diğer yerlere göre daha fazla görülmektedir. Bu durum, Tifo ve Paratifo vak'alarımız için de aynı özelliği göstermektedir.

S U M M A R Y

An Epidemiological Research on the Infectious Diseases in Eastern Part of Turkey B- Infectious Hepatitis

692 cases of infectious hepatitis hospitalised in the department of infectious diseases of Atatürk University

Medical School during the four years were discussed epidemiologically.

K A Y N A K L A R

- 1- WHO World health statistic report, WHO, Geneve, 29, 1, 1976.,
- 2- Center For Disease Control: Hepatitis, Surveillance, U.S. Dept. of Health, Education and Welfare Public Health Service. Report No: 34, Sept. 1971.

- 3- Center For Disease Control: Morbidity and mortality U.S. Dept of Health, Education and Welfare Public Health Service, Annual Supplement, Summary 1971, 20: 53, June 1972.

4- Center For Disease Control: Morbidity and Mortality U.S. Dept. of Health, Education and Welfare Public Health Service, Annual Supplement, Summary 1972, 21: 53, July 1973.

5- Center For Disease Control: Morbidity and Mortality, Reported Morbidity and Mortality in the United States 1973, 22: 53, July 1974.

6- WHO: World Health Statistics Annual 1972, Vital Statistics and causes of Death, WHO, Geneva, Vol:1, 1975. W.H.O. Publication.

7- SSYB: Türkiye Yıllık Bulaşıcı Hastalıklar Bülteni 1972.

8- SSYB: Türkiye Yıllık Bulaşıcı Hastalıklar Bülteni 1973.

9- SSYB: Türkiye Yıllık Bulaşıcı Hastalıklar Bülteni 1974

10- SSYB: Türkiye Yıllık Bulaşıcı Hastalıklar Bülteni 1975.